ОСВІТНЯ СФЕРА — ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-11-3>

ГАРАЦУК Олена Василівна

доктор економічних наук, професор,
начальник відділу комунікацій та
міжнародного співробітництва
Державної служби якості освіти
України, м. Київ, Україна

Віра Іванівна КУЦЕНКО

доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу природно-техногенної та
екологічної безпеки Державної
установи «Інститут економіки
природокористування та сталого
розвитку Національної академії
наук України», м. Київ, Україна

Анотація. Розглянуто актуальні теоретико-методологічні, методичні та практичні питання ролі освіти в забезпеченні сталого розвитку та досягнення соціальної стабільності в умовах трансформаційних процесів, що відбуваються як в Україні, так і у світі загалом. Це видається важливим, адже в нашій країні нині є багато нових загроз, що зумовлює необхідність виявлення чинників, які можуть мати на них вплив передусім у сенсі пом'якшення. У зв'язку з цим досліджуються проблеми, пов'язані з виявленням та розкриттям факторів, які впливають як позитивно, так і негативно на забезпечення зростання соціальної стабільності та сталого розвитку, зокрема соціально-виробничого, інноваційно-технологічного, природно-техногенного характеру в умовах здійснення глибоких трансформаційних процесів. Серед чинників, які характеризують та обумовлюють соціально-стабільне середовище, важливе значення також мають чисельність населення, рівень урбанізації, стан розвитку виробничої та соціальної інфраструктури тощо. Водночас велику роль відіграє взаємодія різних факторів, чому сприяє їх динамізм, результативність та гармонізація. Зазначене має бути метою державної політики, спрямованої на досягнення взаємодії процесів суспільного споживання і відновлення природних ресурсів, на гармонійне співвідношення економічних, соціальних та екологічних цілей і потреб задля подолання як зовнішніх, так і внутрішніх загроз. У досягненні сталого розвитку особливе значення належить освітній сфері, яка є важливим фактором забезпечення соціальної стабільності. Заразом особлива увага в контексті освітньої сфери як чинника, що здійснює важливий вплив, приділяється інноваційним технологіям, людському та іншим видам капіталів. У рамках дослідження різних аспектів освітньої сфери також розглядаються практичні підходи до формування соціальної політики, направленої на успішне вирішення сучасних проблем розвитку цивілізації.

Ключові слова: освітня сфера; якість освіти; інновації; соціально-економічний розвиток; цивілізація; конкурентоспроможність; сталий розвиток; соціальна стабільність.

Лише сформувавши інноваційну особистість, здатну до творення змін і сприйняття змінності, ми зможемо стати конкурентоспроможною нацією.

В.Г. Кремень

Для сьогодення характерним є зниження рівня стабільності як у соціально-економічних про-

цесах, так і, зрештою, в природно-кліматичних явищах. Виходячи з цього, цілком закономірним

постає головне завдання для сучасного суспільства — розширення зон соціальної стабільності, ґрунтованої на засадах сталого розвитку. Згідно з парадигмою сталого розвитку, що є безальтернативним напрямом подальшого суспільного прогресу, економічне зростання, виробництво та споживання, а також інші види діяльності суспільства мають відбуватися в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинаючи забруднення та підтримуючи свою життєдіяльність в інтересах теперішніх і майбутніх поколінь (Стілл, 2021).

Центральне місце в моделі сталого розвитку посідає, безперечно, людина: як особистість, як виробник і споживач товарів та послуг, і що особливо важливо — як генератор нових ідей та суб'єкт їх реалізації. Останнє неможливо забезпечити без ефективного функціонування освітньої сфери, яку варто розглядати як важливий чинник сталого розвитку та соціальної стабільності. Відповідно освітній чинник потрібно обов'язково враховувати під час розробки заходів, спрямованих на запобігання наслідкам не лише наявних, але й нових загроз соціальній стабільності, що в підсумку слугує досягненню сталого розвитку (Андрущенко, 2020). Зазначене є вкрай нагальним для України. Адже, як стверджують експерти, у нашій державі з'являється багато нових ризиків, що потребують виявлення чинників, які на них впливають. Тому важливим є пошук форм забезпечення ефективної реалізації дії таких чинників, зокрема освітнього, що мають вплив на процес досягнення соціальної стабільності та сталого розвитку в країні.

Вказані питання набули розгляду в працях багатьох науковців і практиків, зокрема В. Андрущенка, В. Бакірова, В. Бакки, Г. Батищева, Г. Беккера, Г. Білявського, В. Вернадського, В. Вікторова, А. Войсунського, О. Волошина, Л. Даниленко, В. Задніпровського, Ю. Зайцева, М. Згуровського, З. Зимана, В. Кириченка, В. Кременя, В. Крисаченка, В. Лугового, Н. Максименка, В. Мендалевич, С. Ніколаєнка, В. Огнев'юка, Р. Патору, О. Пирського, Д. Рікардо, Ю. Саталкіна, А. Сміта, А. Урсула, Н. Чудова, В. Шевчука, Т. Шульца та ін. Всі зазначені автори тією чи іншою мірою підкреслюють зростання ролі освіти, особливо вищої, у забезпеченні стабільного соціально-економічного розвитку, в зростанні ефективності виробництва на засадах інновацій, досягненні конкурентоспроможності країни.

Так, А. Сміт став першим з економістів, які поклали уявлення про природу в основу цілісної теоретичної системи. Він стверджував, що витрати на

освіту чи навчання людини можна розглядати як капіталовкладення в її здатність заробляти в майбутньому, а людським капіталом називав капіталізовану цінність «придбаних і корисних здібностей усіх жителів і членів суспільства» (Блауг, 1994).

На особливо великій ролі освіти у розвитку суспільства наголошував В. Вернадський, вважаючи, що уникнення загроз для розвитку країни полягає в піднесенні та розширенні сфери освіти і знань (Бакіров, Зиман & Холін, 2005).

Освітню сферу як джерело інноваційного розвитку країни розглядають В. Кремень, В. Луговий, П. Саух (Кремень, Луговий & Саух, 2020). Водночас В. Савченко, О. Маклюк, Д. Черняк, Т. Кадлубович аналізують освіту як відкриту соціально-педагогічну систему, яка сприяє успішному вирішенню не лише педагогічних, а й соціально-економічних проблем (Савченко & Маклюк, 2021; Черняк & Кадлубович, 2021).

Останнім часом у відповідних наукових публікаціях значну увагу приділено питанням, пов'язаним із забезпеченням сталого розвитку. Зокрема, ця тема широко висвітлена в роботах В. Огнев'юка, який вважає освіту складником системи цінностей сталого людського розвитку (Огнев'юк, 2003).

Загалом, як зазначають експерти (О. Ходаковська, О. Могильний, Л. Тулуш, М. Крушельницький, О. Грищенко), освіта є важливим елементом розвитку соціального капіталу — одного з визначальних чинників успішного розвитку економіки країни, збереження та зміцнення існування суспільства та держави.

Водночас попри досить широку бібліографію робіт із проблем виявлення чинників, які сприяють досягненню соціальної стабільності та сталого розвитку, досі не існує ґрунтового наукового бачення цих факторів, враховуючи освітній, з висвітленням їх взаємозалежності, обґрунтуванням концепції їх взаємозв'язку.

Метою і завданням цього дослідження є виявлення шляхів посилення ролі освіти в досягненні стабільного соціального та економічного розвитку країни на інноваційних засадах.

Останнім часом в українському суспільстві відчувається соціальна напруженість, зумовлена насамперед:

- незадовільним соціально-економічним розвитком;
- невідповідністю світовим стандартам інфраструктури загалом і соціальної зокрема;
- можливістю втрати робочого місця;
- зниженням життєвого рівня населення;

- наявністю правової та соціальної незахищеності людини;
- поширенням корупції, яка підриває повагу громадян до закону, сприяє зростанню злочинності;
- низьким рівнем обслуговування населення, у тому числі недостатнім рівнем освіти та кваліфікації працівників.

В умовах входження України в загальносвітовий цивілізаційний процес спостерігається посилення вимог щодо соціальної безпеки, показників якості соціального середовища, вагомим складником якого є освітня сфера. Важливо зазначити, що серед сімнадцяти, затверджених ООН «Глобальних цілей сталого розвитку» (2015), які охоплюють період до 2030 року, окремо виділяється якісна освіта. Усе це стосується не лише нинішніх, але й майбутніх поколінь.

Соціально безпечне, стабільне середовище передбачає право людини на сприятливе для її здоров'я і добробуту довкілля, що досягається через:

- формування відкритого громадянського суспільства;
 - створення правової держави;
 - забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку;
 - побудову високоефективного суспільства, орієнтованого на продуктивну працю, науково-технічний прогрес, соціальну адаптацію тощо.
- Досягненню зазначеного вище водночас сприяє:
- формування ринкової економіки;
 - соціалізація економічної діяльності в рамках структурних та інституційних перетворень;
 - забезпечення можливостей, мотивів і гарантій праці громадян та високої якості їхнього життя;
 - зниження негативного антропогенного впливу на довкілля до науково-обґрунтованого рівня;
 - зниження ризиків для здоров'я, пов'язаних із забрудненням довкілля;
 - виховання у населення дбайливого ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточення;
 - дотримання справедливості у досягненні соціального благополуччя;
 - подолання бідності та злочинності;
 - формування ефективної системи пропаганди нових ідей та принципів сталого розвитку й соціальної стабільності на інноваційній основі тощо.

Усе це потребує значних ресурсів, що у свою чергу залежить від обсягів національного доходу. Головним фактором його формування є сукупний попит. Останній є визначальним і щодо забезпечення соціальної стабільності та сталого розвитку. Загалом існує багато факторів, які впливають

як на формування та забезпечення сталого розвитку, так і на досягнення економічного зростання та соціальної стабільності в країні.

Розглядаючи фактори, які характеризують і обумовлюють соціально-стабільне середовище, варто зазначити, що серед них мають вагу не лише чисельність населення, рівень урбанізації, стан розвитку виробничої та соціальної інфраструктури тощо, але й взаємодія цих та інших різних факторів. Для їх ефективного врахування доцільно здійснити відповідну класифікацію за ступенем впливу на формування зони соціальної стабільності (рис. 1).

Рис. 1. Фактори впливу на формування соціально безпечного середовища та забезпечення інноваційного сталого розвитку

Досліджуючи згадані вище чинники, необхідно зауважити, що їхній вплив є доволі різним. Ураховуючи це, сучасне виробництво підвищує вимоги до кожного керівника, який має:

- постійно розширювати та поглиблювати свій освітньо-кваліфікаційний рівень, інтелектуальний потенціал, забезпечуючи водночас соціальну стабільність, не лише нарощуючи обсяги виробництва;
- виступати апологетом якісно нової високоосвіченої робочої сили;
- збільшувати державні соціальні витрати на розвиток освіти.

Скажімо, у США та Швеції спостерігається найвищий приріст частки валового внутрішнього продукту, що спрямовується на соціальні витрати, у тому числі на розвиток освіти. Це надає змогу зазначеним країнам забезпечувати розширене відтворення соціальних якостей кожного члена суспільства, а також формувати верству високоосвічених працівників тощо.

Цьому сприяє, як свідчить досвід зазначених країн, динамізм, результативність та гармонізація визначальних факторів. Гармонізація факторів передбачає таку їх узгодженість, що відповідає законам оптимальності, являючи собою органічну єдність та сприяє досягненню взаємодії процесів суспільного споживання і відновлення природ-

них ресурсів, гармонійному співвідношенню економічних, соціальних та екологічних цілей і потреб, забезпечуючи, як зазначено вище, подолання зовнішніх і внутрішніх загроз (І. Гришова & Р. Гришова, 2020; Сокур та ін., 2020) (рис. 2).

Рис. 2. Основні внутрішні та зовнішні загрози забезпечення соціальної стабільності

Як свідчить практика, на активність прояву вказаних загроз впливає (Куценко, Гаращук & Топчій, 2019; Винничук, 2020):

- нестача зовнішніх і внутрішніх інвестицій, необхідних для забезпечення інтенсивного розвитку домінант соціальної безпеки;
- недосконалість галузевої структури економіки, внаслідок чого в Україні набуло активного поширення структурне безробіття, неповна зайнятість населення, що знижує його життєвий рівень, а також наявні значні міжгалузеві й територіальні диспропорції в оплаті праці;
- недостатній рівень розвитку освітньої сфери тощо.

На врахування наведених викликів має бути спрямована державна освітня політика, тобто система принципів, норм і правил, на основі яких плануються і прогнозуються основні цілі розвитку освітньої сфери, що формуються на цілісній, фундаментальній основі, теоретико-методологічній базі, що відображає складні соціальні, освітні, економічні, науково-технічні, технологічні та інші процеси, пов'язані з трудовою діяльністю, механізмами, які повинні бути захищені відповідними законами.

Водночас важливо дотримуватись таких принципів:

- доступність освітніх послуг, що забезпечують соціально-економічну стабільність для всіх верств населення;

- мінімізація розриву між результатом праці та її оплатою;
- поєднання матеріальних і моральних як стимулів, так і антистимулів, що сприяють розвитку освіти на інноваційній основі;
- реалізація прав людини щодо підвищення рівня та якості освіти.

В умовах глобалізації та інтеграції важливими факторами формування так званих транскордонних зон розвитку освіти та забезпеченню соціальної стабільності є:

- використання різноманітних інноваційних, інформаційних та соціальних освітніх технологій;
- забезпечення можливостей інформаційного суспільства та суспільства знань, що створює широкий простір для взаєморозуміння різних верств суспільства.

Як світовий, так і вітчизняний досвід засвідчує, що успішність розвитку освіти, забезпечення стабільності може бути досягнута за умов, коли відповідальність за це рівною мірою лягає на державу, бізнес, недержавні організації і громадянське суспільство загалом. Вплив освітнього середовища та науково-технічного прогресу має охоплювати практично всі чинники, що сприяють забезпеченню сталого розвитку, у тому числі і соціальну сферу, функціонування якої має особливий вплив на розвиток домінант зон соціальної стабільності (Головченко, 2019; Президент України, 2021).

Освітня сфера є основою вдосконалення теоретичних і практичних засад соціально-економічного розвитку України в контексті сталого розвитку та забезпечення соціальної стабільності; має багатоплановий вплив на всі сфери суспільного життя, сприяє формуванню здорового способу життя, оскільки, як відомо, чим більш освічена людина, тим більше уваги вона приділяє збереженню насамперед власного здоров'я.

У той же час треба визнати, що в суспільстві, на жаль, бракує розуміння тісного взаємозв'язку економічних і соціальних (включаючи освітній) факторів стосовно формування та зміцнення здоров'я громадян України. Як видається, мінімізувати негативну дію різноманітних чинників на стан здоров'я людини як головної продуктивної сили можна шляхом реалізації низки взаємопов'язаних чинників, спрямованих на поліпшення умов життя населення, на зростання його добробуту та зростання освітнього потенціалу суспільства. Останньому сприяє розвиток освіти на інноваційній основі, у контексті якого навчання має орієнтуватися не на передачу обсягу знань, а на фор-

мування технології роботи з інформацією, на основі чого учні зможуть отримати власні та адекватні сучасним темпам світового рівня розвитку знання. Адже, в умовах формування ринкової економіки завдання закладів освіти — виховання в учнів критичного мислення, здатності успішно вирішувати посталі проблеми, а також формування креативності та інноваційних навичок, інформаційної освіченості тощо.

Адже, в умовах формування ринкової економіки завдання закладів освіти — виховання в учнів критичного мислення, здатності вирішувати посталі проблеми, а також виховання креативності та інноваційних навичок, інформаційної освіченості тощо.

Для досягнення цього в перспективі важливо забезпечити:

- єдність наукового й освітнього процесів, спрямованих на соціально-економічний розвиток країни, на забезпечення соціальної безпеки;
- активізацію формування в освітній сфері інноваційних проектів;
- прискорення інтеграції освіти в міжнародне освітнє співтовариство, формування ефективного телекомунікаційного середовища із залученням всіх суб'єктів освітнього процесу;
- реалізацію безперервного освітньо-інноваційного циклу, підприємницької діяльності, зокрема у сфері вищої освіти тощо.

Одним із перших науковців, хто дослідив важливість освітньої сфери у соціально-економічному розвитку, зокрема на інноваційній основі, був Й. Шумпетер, австрійський та американський економіст і соціолог. Інноваційну діяльність він розглядав як сферу, що характеризується (Шумпетер, 2011):

- виготовленням нових, практично невідомих споживачам благ, чи створенням нової якості певного блага;
- впровадженням нового, практично ще невідомого методу виробництва, основу якого не обов'язково становить нове відкриття, але яке має новий спосіб використання;
- освоєнням нових способів використання незалежно від того, існував ринок раніше чи ні;
- отриманням нового джерела відповідної сировини чи напівфабрикатів незалежно від проведення відповідної реорганізації, неповного стану інших підприємств тощо.

Основними пріоритетами розвитку освітньої сфери в цьому контексті, на наш погляд, мають бути (Білан, 2020; Грицаєнко, 2021):

- забезпечення підвищення освітнього рівня населення та індексу економіки знань (в Україні він становить 5,55, тоді як у розвинених країнах — 8,21);
- сприяння вдосконаленню моральних засад суспільного розвитку;
- досягнення головної мети функціонування освітньої сфери — забезпечення конституційних гарантій та рівності прав громадян на отримання якісної освіти та поліпшення інтелектуальних і професійно-кваліфікаційних характеристик певних типів капіталу, у формуванні яких освітня сфера приймає безпосередню участь (рис. 3).

Рис. 3. Види капіталів, на функціонування яких суттєвий вплив має освітній фактор

Серед усіх типів капіталу пріоритетне місце, на наш погляд, належить людському капіталу, який являє собою природні, набуті та розвинуті впродовж життя характеристики трудового потенціалу (стан здоров'я, індивідуальні психофізичні особливості, знання та вміння, творчі здібності), досвід і кваліфікація, морально-етичні цінності, особиста, групова, соціальна культура життєдіяльності, відносин і взаємодії (у тому числі праці, побуту).

Інтелектуальний капітал — це знання, вміння, професійно-кваліфікаційні здібності та навички, інші творчі якості індивідів, що вже знайшли використання в суспільному виробництві; інформаційні джерела та бази даних (друковані, електронні, усні); об'єкти інтелектуальної власності фізичних і юридичних осіб; технологічна база сукупності видів діяльності.

Інноваційний капітал — це креативний (науковий) спосіб мислення. Він включає: об'єкти інтелектуальної власності (патенти, ліцензії, ноу-хау), комерціалізовані результати науково-дослідної діяльності, що не підпадають під дію людських і суміжних прав, у тому числі організаційно-управлінського нововведення в практику господарювання.

Комунікативний капітал — це інформаційні системи (джерела, бази даних, канали), формальні та неформальні мережі міжособистісних професійних, суспільних зв'язків.

Організаційний капітал — це інформативно-правова база, концепції, стратегії, плани, програми, інші види документів із забезпечення суспіль-

ного відтворення матеріально-побутової та соціально-культурної інфраструктури.

Успішне використання зазначених видів капіталу сприяє не лише загальному соціально-економічному розвитку на інноваційній основі, а також і власне освітньої галузі, яка створює сприятливі умови як щодо формування, так і щодо зміцнення цих видів капіталу. Зазначеному, на наш погляд, має сприяти:

- спрямованість розвитку освіти на регулярне покращення наукового рівня, фундаментальності та практичної орієнтованості базових і фахових знань, що гарантує конкурентоспроможність споживачів освітніх послуг на ринку праці;
- поглиблення впливу усіх ланок системи освіти на процеси соціалізації за умов забезпечення всебічного розвитку особистості як найвищої соціальної цінності;
- формування оптимальних в умовах ринкових відносин кваліфікованих ознак професійної придатності економічно активного населення;
- зміцнення системи неперервної освіти на основі принципів спадковості, багатоступеневості структури та об'єднання освітнього простору.

Успішність наведених напрямів значною мірою залежить від (Кицюк, 2020):

- активного впровадження в навчальний процес інноваційних технологій;
- масштабів технічного і технологічного забезпечення освітніх закладів, що сприяє підвищенню якості та розширенню спектра освітніх послуг, постійному оновленню бази навчальної й дослідницької діяльності, що виявляється у використанні техносфери, різноманітних інструментів, виробництві, передаванні, збереженні та перетворенні інформації в товар.

Результати нашого дослідження свідчать, що ефективність дії освітньої сфери підвищується, якщо вона входить до складу відповідного кластера. Головною метою останнього є:

- забезпечення високих темпів економічного зростання;
- диверсифікація економіки за рахунок підвищення конкурентоспроможності підприємств — учасників високотехнологічних, інноваційних видів діяльності.

Серед чинників, що негативно впливають на розвиток кластерів — важливих показників розвитку соціальної безпеки — слід назвати:

- низький рівень розвитку транспортної, виробничої та спеціалізованої інфраструктури й сервісу для різних секторів економіки;
- недостатній рівень комерціалізації технологій;

- невідповідність змісту та якості освітніх програм потребам економіки;
- нерозвиненість механізмів, які забезпечують розвиток неперервної освіти.

А це означає, що подолання чинників, які негативно впливають на розвиток кластерної системи, позитивно позначиться й на розширенні зони соціальної стабільності в країні.

У багатьох високорозвинених країнах кластерна політика є одним із складників регіональної політики. Тут чітко вираженою є тенденція щодо поліпшення співробітництва між різними відомствами, що надають всебічну підтримку кластерної стратегії. Європейський Союз, наприклад, відзначає, що бути частиною кластера є важливою конкурентною перевагою бізнесу. Адже кластери допомагають подолати проблеми, які існують між бізнесом, дослідженнями та ресурсами, а також допомагають швидше просувати результати діяльності освітньої сфери, зокрема знання на ринок, у тому числі й за рахунок формування конструктивного діалогу між органами влади, представниками підприємницького сектору, освітнього та науково-академічного середовища тощо.

Отже, в подальшому освітній процес має бути спрямований на формування особистісно-зорієнтованого навчання, розвиток духовно-етичної сфери людини, підготовку учня, студента до самостійної діяльності щодо збору, оброблення та аналізу інформації, вміння застосовувати отриманні знання в житті. Вагомим чинником активізації процесів забезпечення соціальної стабілізації та сталого розвитку виступає гармонізація відповідних факторів, що впливають на ці процеси, серед яких важливе місце посідає освітня галузь. Разом із тим вона сама має постійно вдосконалюватись і модернізуватись насамперед відповідно до наявних законів. Так, у контексті Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті освіта незалежно від національності громадян, статі, соціального положення, майнового стану, місця проживання має бути доступною та якісною.

У перспективі важливим і актуальним залишається посилення інноваційного складника розвитку освіти. Цьому має сприяти постійне оновлення всіх елементів її потенціалу — інфраструктурного, кадрового, організаційного тощо, та забезпечуватиме розбудову української держави, формування людського капіталу, реалізацію стратегічних завдань, які стоять перед людством, а саме: побудову стабільного соціально безпечного середовища в умовах сталого розвитку — основи подальшого прогресивного розвитку цивілізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Андрущенко, В. (2020). Освіта в стратегії розбудови організованого суспільства. *Вища освіта України*, (4), 5-12.
- Бакіров, В., Зиман, З., & Холін, Ю. (2005). Висока якість освіти — вимога часу. *Вища освіта України*, (1), 15-20.
- Білан, О.С. (2020). Корпоративна соціальна відповідальність як чинник підвищення вартості компанії. *Причорноморські економічні студії*, (54), 75-79. <https://doi.org/10.32843/bses.54-11>
- Блауг, М. (1994). *Экономическая мысль в ретроспективе*. Москва: Дело Лтд.
- Винничук, Р. (2020). Природа креативності та її роль в освітньому процесі. *Вища школа*, (10), 47-58.
- Головченко, Г.О. (2019). Тенденції розвитку медіаосвіти в Канаді. *Педагогіка і психологія*, (1), 77-86.
- Грицаєнко, М.І. (2021). Роль соціального капіталу аграрного підприємства в імплементації засад корпоративної соціальної відповідальності. *Економіка АПК*, (5), 17-30. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202105017>
- Гришова, І., & Гришова, Р. (2020). *Державна політика стійкого розвитку в контексті циркулярної моделі економіки. Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі*. Матеріали VIII Міжнародної наукової конференції (23 жовтня 2020 р., м. Тернопіль), 45-47.
- Кицюк, І.В. (2020). Корпоративна соціальна відповідальність та конкурентні переваги бізнесу в глобальному економічному середовищі. *Держава та регіон. Серія «Економіка та підприємництво»*, (2), 15-20. <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-2-2>
- Кремень, В.Г., Луговий, В.І., & Саух, П.Ю. (2020). Освіта і наука — основа інноваційного людського розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3>
- Куценко, В., Гаращук, О., & Топчий, О. (2019). Соціальна безпека — домінанта національних інтересів країни в контексті сталого розвитку (концептуальний підхід). *Економіка природокористування і сталий розвиток*, (6), 13-19. [https://doi.org/10.37100/2616-7689/2019/6\(25\)/2](https://doi.org/10.37100/2616-7689/2019/6(25)/2)
- Огнев'юк, В.О. (2003). *Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку*. Київ: Знання України.
- Організація Об'єднаних Націй. (2015). *Цілі Сталого Розвитку*. UNDP Україна. <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>
- Президент України. (2021, 11 серпня). *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»* (347/2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021>
- Савченко, В., & Маклюк, О. (2021). Знання як пріоритет у розвитку економіки як один із факторів сучасної освіти. *Вища школа*, (5), 51-64.
- Сокур, М.І., Шмандій, В.М., Бабець, Є.К., Білецький, В.С., Мельнікова, І.Є., Харламова, О.В., & Шелудченко, Л.С. (2020). *Екологічна безпека та економіка: монографія*. Кременчук: ПП Щербатих О.В.
- Стілл, А.В. (2021). Теоретичні основи забезпечення соціально-економічної безпеки на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*, (18), 120-124. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.18.5>
- Черняк, Д., & Кадлубович, Т. (2021). Соціально-гуманітарна освіта та виклики сьогодення. *Вища школа*, (1-2), 97-106.
- Шумпетер, Й.А. (2011). *Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу* (В. Старко, пер. з англ.). Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».

EDUCATIONAL SPHERE AS AN IMPORTANT FACTOR OF INNOVATIVE SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Olena Garashchuk

DSc in Economy, Professor, Head of the Department of Communications and International Cooperation, State Service of Education Quality of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Vira Kutsenko

DSc in Economy, Professor, Chief Research Fellow of the Department for Natural and Technogenic and Environmental Safety, State Institution «Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv, Ukraine

Abstract. Relevant theoretical and methodological, methodical, and practical issues of the role of education in ensuring sustainable development and achieving social stability under the transformation processes in Ukraine and the world are considered. It seems essential, as nowadays there are many new threats in our country, which require the identification of factors that may affect them, and primarily in terms of mitigation. In this regard, studying the problems associated with identifying and disclosing the factors that positively and negatively affect the growth of social stability and sustainable development, in particular factors of social and production, innovation and technological, natural and technogenic character under the deep transformation processes, is carried out. Among the factors that characterize and determine a socially stable environment, the factors of the population size, the level of urbanization, and the state of the industrial and social infrastructure development are of great importance. At the same time, the interaction of various factors plays an important role. Their dynamism, efficiency, and harmonization facilitate this. This should be the goal of state policy to achieve interaction between the processes of public consumption and the restoration of natural resources at a harmonious balance of economic, social, and environmental goals and needs, ensuring the overcome of both external and internal threats. In achieving sustainable development, special importance belongs to the educational sphere, which is an important factor in ensuring social stability. At the same time, special attention in the context of the educational sphere as a factor exerting a critical influence is paid to innovative technologies, human and other types of capital. Within the framework of studying various aspects of the educational sphere, practical approaches to the development of the social policy directed on the successful decision of modern problems of development of civilization are also considered.

Keywords: educational sphere; quality of education; innovations; socio-economic development; civilization; competitiveness; sustainable development; social stability.

Дата публікації: 13 грудня 2021 р.